Prof. Andrija Ilić

ŽIVOT SVETOG ALEKSIJA

STAROFRANCUSKI KAGIOGRAFSKI SPJEV
IZ POLOVICE XI. v.

Z A G R E B 1 9 4 2

27273

Tiskanje i raspačavanje dopušteno odlukom Državnog izvještajnog i promičbenog ureda br. 13979/42 od 7. rujna 1942.

Izdano dopuštenjem Matice Hrvatske br. 41/42 od 7. rujna 1942. i odobrenjem Državnog zavoda za narodnu prosvjetu br. 3305/42 od 9. rujna 1942.

Tiskara Matice hrvatskih akademičara, Zagreb, Ilica 54

ŽIVOT SVETOG ALEKSIJA

1. ANALIZA LITERARNOG MOTIVA

U svim starim europskim književnostima nalazimo jaki utjecaj kršćanske religije, koji se je tokom vjekova ponavljao, pa ga u novom vijeku nalazimo na pr. pod imenom protureformacije.

Francuska književnost, koja je bez sumnje jedna od najvećih i najbogatijih književnosti na svijetu, također je u svojim počecima imala vrlo mnogo utjecaja kršćanstva. To nije ni čudo. Znamo, da je tada bilo vrlo malo pismenih ljudi, a oni koji su se bavili pisanjem bili su uglavnom redovnici, koji iz poniznosti nisu htjeli niti potpisati svoje ime.

Jedan od najvažnijih francuskih književnih spomenika je asketsko djelo: La vie de saint Alexis.[1] Gaston Paris misli, da mu je auktor neki kanonik imenom Tebalt, ali to nije potvrđeno. Svakako će biti istina, da je to djelo sastavila duhovna osoba, koja je bila pjesnički nadarena i imala smisla za psihologiju. To proizlazi iz analize samoga djela. Kako je samo djelo vrlo zanimljivo s psihološke i estetsko-literarne strane, to ćemo se ukratko osvrnuti na njegov postanak.

Imade mnogo verzija legende o svetom Aleksiju, ali najvažnije su tri i to: sirijska, grčka i latinska. To su ujedno tri glavna izvora ove lijepe legende, koja se je proširila po čitavom kršćanskom svijetu Istoka i Zapada. Ona je po svoj prilici inspirirala i našeg Tita Brezovačkog, koji je napisao dramu pod naslovom: Sveti Aleksij.

SIRIJSKA LEGENDA. Sirijska legenda je najstarija, a napisana je u Edesi između god. 450. i 475. Ova

1) Život svetog Aleksija

prva pripovijest o Božjem čovjeku (l'homme de Dieu) je uglavnom historijski istinita. Tu nam se opisuje neobični život nekog čovjeka, koji je radi pobožnog života pošao u Edesu među prosjake. Živio je za vrijeme biskupa Rabule (412.—435.). Sjedio je uvijek pred crkvenim vratima primajući milostinju, koju je zatim dijelio siromašnijim od sebe, a za sebe bi pridržao onoliko koliko mu je bilo najnužnije za život. Nitko nije znao kako mu je ime i odakle je. Razboli se i umre u ubožištu. Malo prije smrti otkrije sakristanu svoje podrijetlo. Bio je rođen u Rimu (ali u istočnom Rimu t. j. Carigradu) od bogatih i plemenitih roditelja. Htjedoše ga oženiti, ali onog dana, kad se je imao vjenčati, pobjegne. Otac ga je dao tražiti, ali bezuspješno.

Kad je sakristan doznao za njegovu smrt, otiđe k biskupu i zamoli ga, da ga ne bi zakopali u zajednički grob. Biskup to doista spriječi, ali kad su Božjeg čovjeka htjeli zakopati, na čudesan način mu nestane tijela.

To je prva legenda o Božjem čovjeku.

GRČKA LEGENDA. Između VI. i VII. vijeka ova se je pripovijest udomaćila u Carigradu. Tu je već postojala priča o sv. Ivanu Kalybitu, koja je vrlo slična onoj sirijskoj legendi o Božjem čovjeku. Iz ovih dviju priča nastala je legenda o svetom Aleksiju. U njoj se mjesto radnje prenosi s istočnog Rima t. j. Carigrada u zapadni t. j. u pravi Rim. To se je dogodilo po svoj prilici zbog toga, što je sastavljač nove legende mislio, da se grad Rim iz prvotne legende ne može odnositi na Carigrad.

U ovoj se legendi priča, kako su za vrijeme careva Arkadija i Honorija i za pontifikata pape Marcijana živjeli u Rimu plemeniti supruzi Eufemije i Aglaé. Nakon dugog očekivanja rodi im se sin, kojemu nadjenuše ime Aleksije. Kad je dorastao za ženidbu, našli su mu za zaručnicu neku kraljevnu. Aleksije se oženi, ali već prve

bračne noći ne htjede spavati sa svojom ženom, već pobjegne u sirijski grad Edesu. Tamo je sproveo mnogo vremena kao običan prosjak. Nitko ga nije poznavao. Jednog dana čudotvorna slika Majke Božje reče edeškim građanima: »Tražite Božjeg čovjeka!« I doista su ga našli i prepoznali. Aleksije se zatim vrati u Rim i to baš u očinsku kuću. Tu ga nitko ne prepozna. Kad je nakon sedamnaest godina umro, neki čudesni glas reče narodu, da u kući Eufemijevoj traže Božjeg čovjeka, koji će spasiti Rim. Uz pratnju naroda pođoše tamo oba cara i papa Marcijan. Tu su našli ubogog mrtvaca, koji je držao u ruci papir na kojemu je bila ispisana tajna njegova života. Kad su to pročitali, svi su bili ganuti, a otac i majka udare u plač. Zatim su mrtvo tijelo svečano zakopali u bazilici svetoga Petra.

To je sadržaj grčke legende. Tu nailazimo na četiri nova imena i to tri grčka: Eufemije, Aglaé i Aleksije i jedno rimsko: Marcijan. Ovo zadnje ime, koje označuje rimskoga papu, nije historijsko. To je dokaz, da je sastavljač (kompilator) bio slab poznavalac crkvene povijesti.

Ova se je legenda veoma brzo proširila po bizantijskom svijetu, a također i po Siriji, gdje su onoj prvotnoj legendi dodali drugi dio ove grčke legende i tom prilikom izmijenili izmišljeno ime pape Marcijana u historijsko ime pape Inocencija, koji je živio za vrijeme cara Teodozija.

LATINSKA LEGENDA. Sve do X. vijeka nemamo na Zapadu niti spomena o svetom Aleksiju. God. 977. dođe u Rim nadbiskup Sergije, koji je iz političkih razloga morao napustiti svoju rezidenciju Damas. On se je začudio, kad je vidio, da u Rimu ništa ne znaju o svetom Aleksiju. S nadbiskupom Sergijem je došlo u Rim mnogo grčkih redovnika. Njima moramo zahvaliti, što se je legenda o svetom Aleksiju tako brzo proširila i po Zapadu.

Oni su bez sumnje dali inicijativu za novu latinsku legendu, kojoj je auktor nepoznat.

Ova je legenda skoro ista kao i grčka, samo ima tek nešto razlike. Anonimni auktor, koji je sigurno poznavao ispravak iz druge sirijske legende u pogledu pape, uvodi taj ispravak i u latinsku legendu. Po ovoj legendi Aleksije nije bio zakopan u crkvi sv. Petra, već u crkvi sv. Bonifacija.

Sve legende o svetom Aleksiju, koje su se proširile po Zapadu, beziznimno su adaptacije i preradbe ove latinske legende, pa tako i ova starofrancuska, koja je osobito lijepa. Evo što o njoj kaže veliki francuski književni historičar Joseph Bédier: »Ce poème est tout baigné de pathétique et vibre de cette émotion rude et âpre qui touche les coeurs simples. Le contraste entre l'inflexible ascétisme du héros et les sentiments nobles, mais imprégnés, d'humaine faiblesse, de la femme et de ses parents, y est marqué avec une poignante vigueur.«[1] (»Ovaj spjev se sav kupa u patetičnosti, titra onom iskonskom i neodoljivom osjećajnošću, koja dira jednostavna srca. Kontrast između neslomljivog asketizma junaka i plemenitih, ali protkanih ljudskom slabošću, osjećaja njegove žene i njegovih roditelja, tu je obilježen prodornom snagom«).

Da je ovaj sud uvaženog francuskog kritičara dobar i ispravan, o tome se može uvjeriti svatko, tko pomnjivo pročita ovaj krasan starofrancuski spjev.

---

1) Histoire de la littérature française illustrée, tome premier p. 5.

2. TEHNIKA PREVOĐENJA

Prevoditi nije laka stvar. Pogotovo nije lako prevoditi pjesničke proizvode. Što je to zapravo prevođenje? Prvi je to s literarno-filozofskog gledišta sasvim ispravno definirao talijanski filozof Benedetto Croce, koji je rekao, da treba prevoditi umjetničkom žicom, ako hoćemo stvoriti novo djelo. A umjetničkom žicom ne možemo prevoditi, ako ne poznajemo semantiku i stilistiku onog jezika s kojega prevodimo.

Ako ova dva zahtjeva nisu ispunjena, ono što smo dobili prevodeći s originala može biti sve drugo, ali prijevod nikako.

Dok sam prevodio La vie de saint Alexis i ja sam imao u vidu te principe, pa ću ukratko izložiti kako sam prevodio.

Moram naglasiti, da nisam jednostavno prepjevavao, t. j. stvorio nove stihove na temelju pojedinih starofrancuskih stihova, već sam preveo sve što se je dalo i moglo prevesti i to zaoblio u pjesničko ruho.

Prije nego što sam počeo prevoditi, kroz prve tri godine moga studija na Hrvatskom sveučilištu savjesno sam proučavao La vie de saint Alexis s fonetskog, morfološkog, versifikatornog, sintaktičkog, stilskog i stilističkog pogleda. I sa svakog tog stanovišta htio sam dati ekvivalent i u hrvatskom prijevodu.

Najteže mi je bilo riješiti pitanje, koji ću oblik dati starofrancuskom spjevu u novom ruhu t. j. u hrvatskom prijevodu. Starofrancuski tekst se sastoji od 125 strofa, a svaka od njih ima po pet deseteraca, koji među sobom asoniraju. Svaki deseterac se sastoji od dva polustiha. Svi deseterci u ovome spjevu nisu jednaki, jer jedni svršavaju s oksitonom, a neki s paroksitonom. Tako u La vie de saint Alexis imamo četiri tipa stihova:

1) Stih od deset slogova s oksitonom u sredini i na kraju:

Vint a son fil ou gist soz le degret. (345)

2) Stih od jedanaest slogova s oksitonom u sredini i s paroksitonom na kraju:

Ma grant onor aveie retenude (407)

3) Stih od jedanaest slogova s paroksitonom u sredini i s oksitonom na kraju:

Ço'st granz merveile que pitiez ne t'en prist. (440)

4) Stih od dvanaest slogova s paroksitonom u sredini i na kraju:

Si s'en comourent tote la gent de Rome (511)

Kako vidimo, stih u La vie de saint Alexis može brojiti deset, jedanaest i dvanaest slogova. Ali u starofrancuskoj se metrici nenaglašeni slog u paroksitoni u sredini i na kraju stiha ne računa, pa tako imamo svuda deseterac, kojemu prva polovica svršava iza četvrtog naglašenog sloga.

Pri prevođenju vodila me je misao, da se što više približim originalu ne samo u semantičkom i stilističkom pogledu, već i u pogledu samog vanjskog oblika, t. j. htio sam što više oponašati stil i versifikaciju starofrancuskog auktora. U hrvatskom prijevodu sam zadržao strofe s pet stihova, koji među sobom asoniraju, ali nisam uzeo deseterac već dvanaesterac i to s ovih razloga:

1) S nenaglašenim slogovima imamo u mnogo slučajeva i u starofrancuskom tekstu dvanaesterac.

2) Da približim svoj stil originalu, uveo sam u hrvatski prijevod tu i tamo po koji arhaizam iz naših starih hrvatskih svetačkih životopisa.[1] Osim toga La vie de saint Alexis bila je neka vrst narodne pjesme, koja se je pjevala na različitim svetkovinama ispred crkve. Zato sam i hrvatskom prijevodu na nekim mjestima dao biljeg naše narodne pjesme, unijevši neke stalne epitete.[2]

[1] Arhaizam je na pr.: slavu v j e k o v j e č n u stih 625.
[2] Na pr.: c r n a noćca stih 51.

I baš radi tih arhaizama i epiteta izabrao sam dvanaesterac, jer bi mi deseterac bio preuzak i prijevod bi bio previše ukočen.

To su principi po kojima sam prevodio ovo lijepo starofrancusko djelo, a sada ću iznijeti jedan primjer, da se vidi, kako sam prevodio.

Starofrancuski:

»Filz Alexis, de la toe charn tendre!
A quel dolor deduit as ta jovente!
Por queim fois? Jat portai en mon ventre;
E Deus le set que tote sui dolente,
Ja mais n'ier liede por ome ne por feme«. (451-455)

Hrvatski:

»Aleksije sinko, nježnog li ti t'jela!
Do koje li tuge mladost svoju svede!
Zašto ode? U krilu te nosih nekoć
Svome i Bog zna da sva sam jadna; neću
Nikad se veselit čovjeku ni ženi«.

Iz ovoga se vidi, da sam nastojao prevesti svaku starofrancusku riječ adekvatnim hrvatskim izrazom, a usto se jasno vidi i sama građa stihova. Jedino gdje se nisam držao originala, to su enjambement-i. To je gotovo i nemoguće, jer je vokabular starofrancuskog jezika sasvim različit od hrvatskoga, i različiti su zakoni o naglašivanju. Na pr. starofrancuska riječ e n u hrvatskom je obično dvosložna: tada, onda, otle, zato i t. d. Zato dok u starofrancuskom tekstu imamo veoma malo enjembement-a, u hrvatskom prijevodu ih imamo veoma mnogo. Više puta sam ih i hotimice uveo, jer oni prijevodu daju posebnu boju i živost, što dolazi do izražaja pri lijepom čitanju.

3. ŽIVOT SVETOG ALEKSIJA

(Prijevod)

1 U vrijeme starih dobar sv'jet bijaše,
Jer tu vjere bje i ljubavi i pravde,
Povjerenja tu bje, kojeg nema sada;
Prom'jenjeno sve je; izgubi svoj znamen:
Ko za pređa, nikad neće biti tako.

2 U Noevo doba i doba Abrama
I Davida, koga Bog je imô rado,
Dobar sv'jet bje: nikad neće tako valjan
Biti; star i slab je, sve više opada,
Spao tako, da se kvari dobro svako. 10

3 Iza onog doba, kad nas spasit dođe
Bog, tad kršćani su bili naši oci,
Tad u Rimu gradu neki bje gospodin;
Bogat čovjek bješe, plemstva visokoga:
To vam kažem o sinu mu hoteć zborit.

4 Eufemije se otac tako zvao,
Rimski grof, od najboljih što bjehu tada,
Nad sve doglavnike ljubio je car ga.
Uzme dakle ženu, valjanu i časnu,
Od najboljeg roda u čitavom kraju. 20

5 Živjeli su skupa zatim oni mnogo;
Ne imahu djece, to ih peklo bolno.
Stog' oboje smjerno zazvali su Boga:
»Neba kralju, o, po zapov'jedi Tvojoj
Daj nam d'jete, što po Tvojoj bit će volji!«

---

1) Ovaj prijevod je izrađen prema izdanju: Margarete Rösler, Halle/Saale 1928. Max Niemeyer Verlag.

6 Preponizno Boga molili su tako,
Da je ženi dao plodnost. Sina dâ im,
Zahvalni Mu toliko su bili za to,
Krštenjem su svetim nov mu život dali,
Po kršćanstvu l'jepo ime njemu stave. 30

7 Bješe kršten, ime Aleksije dobi:
Koja nosila ga, hranila ga voljno;
Zatim u školu ga dobar otac posla:
Toliko on steče znanja, da mu dosta
To bje; zatim dječak cara služit ode.

8 Otac videć, da već djece neće imat,
Samo ono tek, što ljubio je silno,
Na budući naraštaj tad on pomisli:
Hoće nek se ženi sada, dok on živi.
Pribavi tad kćer mu Franka plemenitog. 40

9 Djevojka bijaše vrlo visokoga
Roda; kćerka Rima grada nekog grofa.
Nema više djece; hoće da je mnogo
Časti. Oca dva o tome skupa zborit
Odu, dvoje djece svoje združit hoće.

10 Njihovome sjedinjenju rok odrede;
Kad bje hora, tada to učine l'jepo,
Aleksije gospar l'jepo je oženi,
Ali s takvim marom, kod trpjeti neće:
Jer je Bogu svoje misli sasvim predô. 50

11 Dan kad prođe, crna noćca kada dođe,
Otac reče: »Deder, sinko, spavat odi
S tvojom ženom po naredbi višnjeg Boga!«
Nije htio sin da srdi oca svoga
I u sobu, gdje mu žena bješe, pođe.

12 Kad on krevet vidi, djevojku pogleda.
Gospodina svoga višnjeg tad se sjeti,
Kog radije ima neg sve blago zemlje:
»Bože, reče, kako gr'jeh me tišti težak!
Ako sada ne utečem, zgubih Tebe«. 60

13 Kad u sobi sami ostali su sasvim,
Aleksije gospar s njome zborit stane:
Počne pred njom život zemni kudit jako,
A nebeskog istinitost još pokaže.
Al' čekaše jedva, da ode odanle.

14 »Čuj, o djevo, mene! Mužem drži onog,
Koji spasi nas sa dragom krvlju Svojom.
Ljubavi u sv'jetu nema besprikorne,
Život slab je, trajne časti nema ovdje,
Radost ova se u žalost jaku toči«. 70

15 Kada on joj svrši dokazivat sasvim,
Povjeri joj tada korice svog mača,
Jošte prsten, pa je Bogu tad predade.
Zatim on iz sobe svog oca izađe;
Usred noći crne s onog ode kraja.

16 Putujući tada ravno moru dođe;
Pripravna je lađa, gdje on ući mora.
Plati i unutra tada smjestio se;
Dignu jedra, preko mora lađa plovi.
Pristanu uz kraj, koj' Bog im dati hoće. 80

17 Ravno u Lalisu[1] — to bje grad l'jep jako —
Lađa sretno stigne tamo. Tad sa lađe
Aleksije gospar na suho izađe,
Ali ne znam, kako dugo tu ostane.
Ma gdje bio, Bogu služit on ne staje.

---

1 Laodicea

18 Odatle je zatim u grad Alsis[1] pošô
Rad slike o kojoj on je čuo zborit,
Koju anđeli po zapov'jedi Božjoj
Stvore i u ime djeve Spas što don'je,
Svete Marije, što nosila je Boga. 90

19 Svoje sve sa sobom što donio blago
Sve razd'jeli, od tog ništa ne ostane.
Milostinju veliku po Alsis-gradu
On ud'jeli b'jednim gdje god ih je našô;
Neće da se trpa nikakovim blagom.

20 Kad je blago svoje razd'jelio sve im,
Među b'jedne gospar Aleksije sjedne.
Milostinju primi, kad mu Bog je preda;
Tek zadrži što za t'jelo treba njemu;
Ako ostane mu, dâ kom' više treba. 100

21 Sad ću vratiti se na oca i majku
I na suprugu mu, što ostade sama.
Kad saznadu za to, da je pobjegao,
Veliku su na to pokazali žalost,
Duboka bje tuga po čitavom kraju.

22 Otac reče: »Zgubih te, ah, sinko mili!«
Majka nadoveže: »Jao! Što se zbilo?«
A supruga doda: »Gr'jeh mi ga je digô!
O moj dragi, moj ste tako malo bili!
Sad sam tako tužna, da ne mogu više«. 110

23 Najbolje tad sluge uzeo je otac,
Šalje tražit d'jete mu kroz zemlje mnoge;
Putujući, do Alsisa dva stigoše.
Aleksija gdje stanuje tu nađoše,
Al' ne prepoznadu sličnost mu ni obraz.

1) Edessa

24 Tako izm'jenio dječak put si nježnu,
Oca njegovog dva službenika njega
Ne poznadu; milostinju dadu njemu;
On je primi ko ostala braća. Smjesta
Ne prepoznavši ga, otle vratiše se. 120

25 Ne prepoznaše ga, nit pitahu za nj već.
Aleksije gospar višnjem Bogu hvali
Radi slugu svojih, što mu darak dadnu;
Njihov bje gospodar, prosjak im je sada;
Reć' vam ne znam, koliko bje sretan za to.

26 Oni zatim Rimu vratiše se gradu,
Jave ocu, da ga ne mogoše naći.
Tako tužan bje, da to ne treba tražit.
Dobra mati počne jadikovat zatim
I svojega sina dragog često žalit: 130

27 »Aleksije sinko! Zašto tvoja mati
Nosila te? Pobježe mi, stoga jadna
Ostala sam. Ne znam mjesta, ne znam kraja,
Gdje da tražim te, od tog smetena sva sam!
Nikad sretna ja, moj sinko, ni tvoj tata«.

28 Ona otiđe u sobu, puna čame,
Skine ukras joj, da ništa ne ostane;
Sag ne osta tu, ni ures baš nikakav.
Zapade joj duša u toliku žalost,
Nikad vedra ne bje posl'je toga dana. 140

29 »Sobo, reče, nikad urešena nećeš
Biti, nikad radost neće sjat u tebi!«
Tak' je sruši, ko da vojska je opl'jeni.
Tu objesi vreće i trošne odjeće.
Čast visoku u bol duboku prom'jeni.

30 Od žalosti sjedne baš na zemlju mati,
I učini žena Aleksija tako.
»Gospo, reče, tako mnogo zgubila sam!
Kao grlica ću živjet ja odsada,
Skupa s tobom bit ću, kad mi sin tvoj fali«. 150

31 Majka reče: »Kad već sa mnom hoćeš biti,
Čuvat ću te tad za ljubav Aleksija.
Zlo kojeg te l'ječit mogu, nikad imat
Nećeš. Znanca bol nam skupa mi plačimo,
Ti svog gospodara, ja pak svoga sina«.

32 Drugče bit ne može, razmišljati počnu,
Ali žalost zaboraviti ne mogu.
U Alsisu gradu Aleksije gospar
Gospodina svoga služi dobrom voljom:
Nečastivi njega prevarit ne može. 160

33 Sedamnaest ljeta o tome ni r'ječi,
U služenju Bogu izmuči si t'jelo.
Preko prijateljstva ni muškog ni ženskog,
Ni za časti, koje dali bi mu, neće
Vratiti se za života svoga svega.

34 Kad je tako učvrstio srce svoje,
Da iz grada s voljom izać' neće odsad,
Bog za ljubav njemu pusti da govori
Slika s onim koji kod oltara dvori:
Naredi mu: »Božjeg čovjeka zazovi«. 170

35 Slika reče: »Neka Božji čovjek dođe,
Jer je dobro, rado služio on Bogu
I on dostojan je da u nebo pođe«.
Ovaj ode, pa ga traži, al' ne pozna
Čovjeka tog svetog o kom slika zbori.

36 Sakristan se slici u samostan vrati.
Reče: »Ta ja ne znam, kom' da se obratim«.
Slika na to: »Taj je, što sjedi uz vrata,
Blizu Boga i kraljevstva raja.
Udaljiti otle neće se nikako«. 180

37 Ovaj pođe, pa ga traži, dovede ga
U samostan. Pukne glas vam po svoj zemlji,
Da ta slika to za Aleksija reče.
Tada svi ga časte, odrasli i djeca,
Nek im smiluje se svi to mole njega.

38 Kad to vidi, da ga častit oni hoće,
»Jasno, reče, tu ja više neću ostat,
Sa tom čašću neću trpat se nanovo«.
Pobjegne iz grada usred crne noći.
Njegov put ga ravno u Lalisu vodi. 190

39 Ušô je u lađu Aleksije gospar,
Zapuhlo je, preko mora lađa plovi.
Upravo u Tarson[1] on se nada doći,
Al' se to ne zbude, drugud mora poći.
Baš u pravcu Rima vjetar sve ih vodi.

40 U uvalu neku blizu Rima sasvim
Tu s čovjekom svetim onim stigne lađa.
Kad svoj vidi kraj, tad poboja se jako,
Da ga roditelji ne bi prepoznali
I obasuli ga sv'jeta ovog čašću. 200

41 Reče: »Bože, dobri kralju, što svim ravnaš,
Ne bih htio tu da ja ostanem, ako
Tvoja to je volja. Spaze li me sada
Roditelji moji, uzet će me tada
Milom, silom; pristanem li, tad propadoh«.

---

[1] Tarsus u Kilikiji

42 Al' me usto otac želi, majka isto
Više nego žena ikoja što živi,
Sa suprugom mojom, što je pustih njima.
Trpjet neću sad, da ovisim o njima,
Znat me neće; vidjeli me davno nisu«. 210

43 Izađe iz lađe ravno Rimu ode,
Ulicama ide, a njih davno pozna,
Jednom, drugom. Al' tu oca sretne svoga,
Skupa s njime ljude u velikom broju.
Prepozna ga, pravim imenom ga zove:

44 »Eufemije, o dobri gospodaru,
Bogatašu, za Boga me ukonači
U kući ti. Pod stubištem ležaj daj mi
Za ljubav ti sina rad kog trpiš tako.
Slab sam sasvim: za ljubav mu daj me hrani«. 220

45 Kada poziv sina svoga čuje otac,
Plaču oči mu, zadržat to ne može:
»Sve za ljubav Božju, sina dragog moga,
Dat ću tebi, dobri čovječe, ko što si
Pitô: krevet, kruha, mesa, vina, konak.

46 Bože, reče, o da imam jednog roba,
Što bi mi ga čuvô, dô bih mu slobodu!«
Bješe neki, koji odmah napr'jed dođe:
»Ja ga, reče, čuvam po nalogu tvojem,
Za ljubav ti rad tog muku ću podnosit«. 230

47 Ovaj ga odvede ispod stuba ravno,
Gdje da se odmori krevet mu napravi;
Sve što potrebno mu bješe on pribavi,
Spram svog gospodara ne htje zlo se vladat,
Kudit ga se ne sm'je na nijedan način.

48 I otac i majka često vidješe ga
I djevojka ona, koju on oženi.
Na nijedan način ne prepoznaše ga
Nikad, nit ga pitali su, nit im reče
Tko je i od koje zemlje bješe. 240

49 Mnogo puta vidi, da su tužni jako
I očima svojim kako bolno plaču,
Sve za njega, nikad radi druge stvari.
Aleksije gospar počne to razmatrat,
Od tog ništa: Bogu predao se sasvim.

50 Ispod stuba, gdje on leži na ležaju
Svome, tu ga hrane sa stola ostatkom.
B'jedi silnoj vodi visok si izdanak.
Neće da to majka njegova saznade.
Više ljubi Boga nego rod svoj baš sav. 250

51 S konačišta što mu dolazilo mesa
Toliko zadrži, da uzdrži t'jelo.
Ako ostane mu, to tad daje b'jednim.
Zalihu ne čini, da t'jelo odeblja,
Već to daje najb'jednijim da pojedu.

52 Boravi u crkvi svetoj dragovoljno;
Ide on na pričest blagdana svakoga.
Savjetnik mu sveto pismo bješe. Mnogo
Hoće se naprezat on za službu Bogu,
Nikako se neće udaljit od toga. 260

53 Ispod stuba, gdje on leži i boravi,
Radosno tu vodi svoje siromaštvo.
Sluge oca mu, što kuću pospremaju,
Vodu, kojom peru, liju mu na glavu.
Nit se ljuti s toga, nit ih kori za to.

54 Smiju mu se svi i drže ga luđakom,
Vodu na njeg liju i krevet mu kvase;
Vrlo svet taj čovjek ne ljuti se za to,
Već on moli Boga, nek im po svom prašta
Milosrđu, jer što čine, to ne znadu. 270

55 Tu ostane tako sedamnaest ljeta,
Nitko mu od svojte ne prepozna njega,
Niti itko sazna njegove čemere,
Osim kreveta, gdje toliko je ležô,
Da se to ne vidi ne može zapr'ječit.

56 Trides' četri ljeta t'jelo mučio si
Tako. Bog mu službu nagraditi hoće:
Otežala slabost njegova mu mnogo.
Sada znade dobro, da umr'jeti mora.
Pozvao je k sebi onog slugu svoga: 280

57 »Potraži mi, dragi brate, tintu, papir,
Pero, za dobrotu tvoju molim ja te«.
Taj mu don'je, Aleksije primi tada.
On ispiše papir sav o sebi samom,
Kako ode i kako se opet vrati.

58 Drži ga uza se, pokazat ga neće,
Da ga, dok ne umre, prepoznali ne bi.
Preporučio se Bogu savršeno;
Konac mu se bliži, slabo mu je t'jelo;
Potpunoma on govoriti sad presta. 290

59 U sedmici kada umr'jeti je morô,
Neki glas tri puta u grad onaj dođe
Od svetoga mjesta, po nalogu Boga,
Koji sazvao je sve vjernike svoje:
Blizu slava je, što On mu dati hoće.

60 Neki drugi glas tad obav'jesti njih sve,
Nek čovjeka Božjeg, koji je u Rimu,
Traže. Da se grad ne sruši, svi ga
Neka mole i da sv'jet u njem ne gine:
Svi što čuše to, u strahu bjehu silnom. 300

61 Inocencij sveti bijaše tad papa.
K njemu dođu bogati i b'jedni zato,
Da ga pitaju za savjet o toj stvari,
Koju čuše i koja ih tišti jako.
Da ih zemlja proždre, čas čekaju samo.

62 Papa i carevi — jedan se je zvao
Arkadije, drugi Honorije — pa sav
Narod zajedničkom molbom Boga vape,
Neka njima radi toga savjet dade
O čovjeku svetom tom, što njih će spasit. 310

63 Ponizno Ga mole, po milosti Svojoj
Neka im naznači gdje ga naći mogu.
Glas, što upoznat im to učini, dođe:
»Tražite u Eufemijevu domu,
Jer on tu je, njega ćete naći ondje«.

64 Eufemiju tad pođoše gosparu;
Nekoji ga počnu prekoravat jako:
Ovu stvar si morô ti javiti nama,
Svem narodu, koji bješe obeshrabljen!
Skrivô si ga, jako zgr'ješio si zato«.

65 Ko onaj što ništa ne zna, oprost traži;
Al' mu ne vjeruju; pošli su u stan mu.
Eufemije da spravi kuću napr'jed
Ode; sve si sluge o tom pita snažno;
Oni odgovore, da ne znadu za to.

66 Sveti Otac i carevi na klupama
Sjede zamišljeni i plačući jako;
Sva ostala tu gospoda njih gledaju,
Mole Boga, da im o tom savjet dade
O čovjeku svetom tom, što njih će spasit. 330

67 Međutim dok oni tamo sjedili su,
Od'jeli se duša s t'jela Aleksija
Svetog. Ravno zatim svome Gospodinu,
Kom toliko služila je, u raj ide:
O nebeski kralju, daj nam tamo stići!

68 Dobar sluga, koji služio ga rado,
Ocu mu to javi Eufemijanu;
Tiho ga pozove, obav'jest mu dade:
Reče: »B'jednik, tvoj je umro, gospodaru,
Reći znam, da dobar kršćanin bijaše. 340

69 Jako dugo s njim sam boravio,
Uistinu kudit ne znam ga zbog ničeg
I da Božji čovjek on je, ja to mislim«.
Eufemije se sasvim sam vratio,
Sinu si, gdje leži ispod stuba, stigne.

70 Digne sukno, kojim bješe pokrit,
Lice bistro, l'jepo čovjeka tog krotkog
Vidi; u ruci si papir sluga Božji
Drži, gdje ispisa sva lutanja svoja.
Eufemije znat hoće, što tu stoji. 350

71 Hoće mu ga uzet, al' mu dati onaj
Ne htje, papi sasvim smućen natrag ode:
»Sada nađoh, što tražimo dugo toli.
Neki mrtvi putnik ispod stuba mojih
Leži, papir drži, al' mu dić ne mogu«.

72 Sveti otac i carevi napr'jed idu
I molitve vruće počeše moliti,
U duboke boli t'jela svoja sviju:
»Čovječe presveti, milost, milost, milost!
Ne upoznasmo te, nit te znamo i sad«. 360

73 Ovdje ispred tebe dva gr'ješnika stoje
Nazvani vladari po milosti Boga;
Njemu hvala ide, što nam čast tu poda,
Upravljači mi smo svega sv'jeta ovog:
Svima nama treba svjetovanja Tvoga.

74 Ovaj sveti Otac mora duše vodit:
Dužnost mu je to, a nju on vršit mora;
Predaj njemu papir po milosti tvojoj:
Napisano tu što nađe reć' će to nam,
I nek dade Bog, da spasimo se po tom«. 370

75 Papa pruža ruku svoju spram papiru,
Aleksije sveti svoju mu primiče:
Onom dâ ga, koji bješe papa rimski.
Ne pročita ga nit unutra poviri:
Prvo da ga dobrom, mudrom duhovniku.

76 Činovnik što službu imao je za to,
Taj pročita pismo, drugi poslušaše.
Od bisera onog, što su tu ga našli,
On im reče ime oca mu i majke,
Još im reče kakvih roditelja b'jaše. 380

77 I reče im kako preko mora ode,
Zatim kako u grad Alsis on je pošô,
Kako Bog naredi rad njeg da govori
Slika i rad časti, kom se ne htje ovit,
Kako Rimu gradu on pobježe opet.

78 Kada čuje otac to što pismo kaza,
S dvije ruke čupa svoju s'jedu bradu:
Reče: »Ah, o sinko, kakvi tužni glasi!
Čekao sam, da ćeš meni ti se vratit,
Po milosti Božjoj da utjehu daš mi«. 390

79 Glasnim glasom počeo je vikat otac:
»Aleksije sinko, koja tu je bol mi!
Slabo sam te čuvô ispod stuba svojih.
Ajme! Gr'ješnik kako slijep bijah mnogo!
Gledah ga toliko, poznat ga ne mogoh.

80 Aleksije sinko, žalosne ti majke!
Toliko je boli podnijela za te,
Mnogo gladi, mnogo žeđe trpjela je,
Mnogo suza za t'jelo ti isplakala!
Danas ova bol će srce njeno ranit. 400

81 Sinko, za kog' ostavština moja silna,
Moje zemlje puste, kojih mnogo imah,
Palače velike moje grada Rima?
Radi tebe time mučih se, o sinko,
Po smrti mi da bi čašćen time bio.

82 B'jelu imam glavu i sijedu bradu,
Veliku sam čast mi bio zadržao
Za te, sinko, al' ti za to ne bje stalo.
Tako silna bol preda mnom stoji sada!
Nek ti duša bude slobodna u raju! 410

83 Tebi šljem i oklop pristalo bi nosit,
Mač o pasu, ko ostali druzi tvoji.
Veliku ti kuću upravljat bi morô,
Zastavu pred carem nosit, kao što je
Otac tvoj činio i rodbina tvoja.

84 S takvom boli i sa takvom b'jedom jakom,
Sinko, živio si u zemljama stranim!
I od onog što bi tvoje bit moralo,
Uzimô si malo u stanu ti jadnom!
Da htje Bog, od tog bi se gospodin zvao«. 420

85 Od žalosti, koja prožme oca zatim
Buka jaka bje, i majka čuje za nju.
Kao žena izvan sebe dođe tamo,
Trčeć, lomeć rukam, vičuć, raščešljana:
Vidi sina mrtvog, na tle n'jema pade.

86 Onaj dakle, što je vidi kako
Tuži, prsa bije, t'jelo naopako
Baca, kosu čupa i lice mrcvari,
Mrtvog sina cjeliva i grli vrat mu,
Tako ne bje tvrd, da ne bi mogô plakat. 430

87 Ona čupa kosu, prsa svoja bije,
Isto t'jelo svoje silnom boli svije:
Reče: »Kako si me prezirao, sinko!
A ja jadna, kako vrlo sl'jepa bijah:
Ne poznah ga, ko da ne vidjeh ga nikad«.

88 Plaču oči njene, tako silno jeca,
Stalno tuži: »U zô čas te nosih, l'jepi
Sine spram majke ti zar si sažaljenja
Imô? Znao si, da za te umr'jet želim:
Čudo silno: sažaljenje te ne krene. 440

89 Jadna li sam majka, kako nesretna sam
Jako! Sveg potomstva moga vidim sad smrt.
Čekanje mi dugo svrši u veliku žalost.
Što ću moć' učinit, nesretnica jadna?
Čudo silno, da još srce moje traje.

90 Aleksije sinko, tvrd si bio mnogo,
Kad si ostavio plemeniti rod ti!
Da si sa mnom bar jedan put htio zborit,
Nesretnu bi majku, koja sad je bolna,
Utješio, u čas otišô bi dobri. 450

91 Aleksije sinko, nježnog li ti t'jela!
Do koje li tuge mladost svoju svede!
Zašto ode? U krilu te nosih nekoć
Svome i Bog zna, da sva sam jadna; neću
Nikad se veselit čovjeku ni ženi.

92 Prije neg' te imah, čeznuh za tim jako,
Prije neg' bje rođen, brižna bijah rad tog
Jako; rođena te videć, zadovoljna ja bjeh,
Sretna; mrtva sad te gledam, rad tog sva sam
Tužna: boli me, da kraj mi kasni tako. 460

93 Rimska gospodo, za ljubav Božju, milost!
Za sinom mi pomozite bolno cvilit.
Velika je bol, što uz mene se svila.
Nikako ne mogu srce si zasitit.
Nije čudo: nemam kćeri već ni sina«.

94 Usred tuge oca, a i majke, djeva
Dođe, koju oženio bješe. Reče:
»Gospodaru, kako čekanje ja čekah
Dugo tu u kući oca tvoga, gdje si
Pustio me žalosnu i izgubljenu. 470

95 Aleksije gospodaru, želih tebe
Dugo, mnogo suza prolih ti za t'jelo,
Mnogo puta za te u daljinu gledah,
Da l' ti vraćaš li se suprugu ti tješit,
Ne rad vjerolomstva, il' rad dosade mi.

96 O moj dragi, mladosti li tvoje l'jepe,
Mene muči to, da trunut će u zemlji!
O plemiću, kako moram biti b'jedna:
Novosti sam dobre čekala od tebe,
Al' sad ja ih tako krute, loše gledam! 480

97 L'jepa usta, l'jepo lice, l'jepi stasu,
Kako vaš se oblik prom'jenio krasni!
Više od stvorenja ijednoga ja vas
Ljubljah. Tako silna bol me stigla sada.
Bolje bi mi bilo, da sam mrtva, dragi.

98 Da sam znala, da si ispod stuba tamo,
Od slabosti duge, gdje no si ležao,
Spr'ječit ne bi nitko mogô me nikako,
Skupa s tobom da ostanem: da mi dano
To bje, bila bih te ja čuvala tako. 490

99 D'jeva reče: »Gosparu, sad udova sam,
Bit ne može: neću nikad imat radost,
Ni putenog stvora na svoj zemlji. Kralju
Bogu ja ću služit, što sa svime ravna.
Videć da mu služim, neće me odbacit«.

100 Tako plakali su tu otac i majka
i djevojka, da se umoriše sasvim.
Kroz to vr'jeme sva gospoda ona sprave
T'jelo sveto, urese ga l'jepo jako.
Sretni li su oni, koji ga počaste. 500

101 »Gospodo, što činite? — to reče papa.
Što taj krik, ta žalost i ta buka znače?
Nek tko hoće žali, za nas to je radost.
Jer po njemu imat ćemo pomoć jaku,
Molimo ga, nek nas r'ješi sviju zala«.

102 Uzeše ga oni svi što stić' su mogli.
Pjevajući t'jelo Aleksija nose
Svetog. Nek im smiluje se, svi ga mole.
One što su čuli to, ne treba bodrit:
Veliki i mali svi su tamo došli. 510

103 Uzbudi se tako sav sv'jet Rima s toga,
Brže dođe tu, tko brže tu je mogo
Trčat. Ulicama stigne tako mnoštvo
Silno, kralj ni grof to ustavit ne mogu,
Nit su mogli svetim t'jelom dalje proći.

104 Među sobom ta gospoda počnu zborit:
»Velika je stiska: ne možemo proći.
Ovom svetom t'jelu, koje Bog nam poda,
Veseli se puk, što želio ga toli:
Svi tu idu, nitko se ne vraća otle. 520

105 Oni koji carstvo vode, na to vele:
»Gospodo, o milost, mi tražimo l'jeka;
Našim blagom bogato darivat ćemo.
Ako mali sv'jet, što milostinju želi,
Stišće nas, tad blaga ćemo se odreći«.

106 I srebro i zlato uzmu od svog blaga,
Pa ga ispred sv'jeta siromašnog bace.
Time misle da imadu olakšanje,
Al' ne može to bit: oni ništ' ne traže,
Na to sveto t'jelo oni misle samo. 530

107 Jednoglasno sv'jet je povikao mali:
»Ta, za blagom tim nam nije stalo. Tako
Pred nama je, rad tog t'jela svetog radost
Silna: nit nam stalo je do drugog dara,
Jer po njemu imat ćemo pomoć jaku«.

108 Nikad Rim ne vidje silnu takvu radost,
Ko tog dana, siromašnih i bogatih
Za tim t'jelom svetim, kojim su vladali.
Mislili su ko da Boga drže samog,
Sav puk hvali Boga i uzvraća hvale. 540

109 Aleksije sveti imao je dobru
Volju, rad toga je čašćen dana ovog.
T'jelo mu u Rimu gradu leži od tad,
A njegova duša je u raju Božjem.
Tko je tamo, radostan bit jako može.

110 Tko sagr'ješi, nek se dobro sjeća ovog:
Pokorom se vrlo dobro spasit može.
Duži čekajte, jer kratak sv'jet je ovaj.
Zato molimo se svetom Trojstvu, s Bogom
Nek bi smo u raju skupa vladat mogli. 550

111 Gluhih, sl'jepih, zgrčenih, gubavih, n'jemih,
Bolesnih na oku, nikog bolnih čežnja,
A poviše toga nikog od uzetih
Među njima nema, što se bolan kreće,
Nikog, koji žalost tamo nosi nema.

112 Od bolesti svake tu bolesnik dođe,
Kada ga zazove, zdravlje primi odmah.
Neki idu tu, a neke treba nosit.
Bog im uprav čuda prava očitova:
Koj' tu plačuć dođe, natrag pojuć ode. 560

113 Gospodina ona dva što vode carstvo,
Kada vide tu kreposti tako jasne,
Prime ga i služe mu i plaču[1] za njim.
Neki milom, a još više silom napr'jed
Idu, stisku oni odstranjuju tako.

---

1) U nekim tekstovima je: portent = nose

114 Bonifacij sveti, kog mučenik zovu,
Imaše u Rimu crkvu l'jepu mnogo.
Aleksija gospara zaista ondje
Donesu, na zemlju blago ga polože.
Sretno mjesto, gdje mu sveto t'jelo stoji. 570

115 Rimski narod, koji želio ga jako,
Silom drži ga na zemlji sedam dana.
Velika je stiska, to ne treba tražit:
Okružiše njega tako sa svih strana,
Da se jedva može približiti tamo.

116 Sedmog dana bje obavljen pokop onog
Svetog t'jela, tog dragulja nebeskoga.
Povuku se dalje, tako stiska klone.
Htjeli il' ne, tad ga u zemlju polože.
Teško bje im to, al' drugče bit ne može. 580

117 S kadionicima, sv'ećnjacima zlatnim
Svećenici u albama i kapama
U sarkofag od mramora t'jelo stave.
Pjevaju tu neki, najviše ih plače.
Već bi htjeli, da se od njeg ne rastanu.

118 Zlatom i biserjem sarkofag bje krašen
Za to sveto t'jelo, što moraju stavit
Ondje. U zemlju ga metnu živom snagom.
Plače narod Rima grada. Nit je kadar
Stvor pod nebom, što bi mogo ih utažit. 590

119 Sad ne treba zborit o ocu i majci
I o supruzi mu, kak' tuguju za njim.
Jer u tom im svima tako skladni glasi,
Da nariču svi za njim i svi ga žale.
Tog bje dana bezbroj suza isplakano.

120 Na zemlji ga držat više ne mogoše:
Htjeli il' ne, tada puste ga zakopat.
T'jela Aleksija svetog se oproste,
Pa ga mole, nek im smiluje se, kod svog
Gospodina nek im bude zagovornik. 600

121 Narod se raziđe. I otac i majka
I djevojka nikada se ne rastanu;
Skupa bjehu, dok se Bogu ne povrate.
Društvo njihovo bje dobro, puno časti.
Po tom svetom t'jelu duše im se spase.

122 Bez sumnje u nebu Aleksij je sveti
Zajedno sa Bogom u društvu anđela,
S djevojkom za koju dugo stran on bješe;
S njom je sad, njihove duše su zajedno.
Kako silno veselje im, reć' vam ne znam. 610

123 Bože, kako mučio se, dobro kako
Služaše u tom životu smrtnom taj svet
Čovjek! Stog sad duša mu je puna slave:
Ima sve što hoće, ništ' ne treba kazat;
A nada sve gleda zato Boga samog.

124 Ajme! Nesretnici! Kako sl'jepi mi smo,
Jer vidimo kako nepametni svi smo.
Natrpani tako našim smo gr'jesima.
Da zaboravimo život pravi čine.
Po tom svetom stvoru ćemo ga oživjet. 620

125 Imajmo na umu čovjeka tog svetog,
Molimo ga, da nas sviju zala r'ješi:
Nek nam mir, veselje dade na tom sv'jetu,
A na onom drugom slavu vjekovječnu.
Zato u tom znaku recimo OČE NAŠ.

A M E N.

LITERATURA:

Margarete Rösler: Sankt Alexius, Halle, Saale 1928.

Dr. Petar Skok: Metodologija francuskoga jezika, Zagreb 1939.

Dr. Petar Skok: Starofrancuska religiozna književnost (skripta).

Dr. Petar Skok: Pregled francuske gramatike I. i II. Zagreb 1938.

Dr. Petar Skok: Osnovi romanske lingvistike I., II. i III. Zagreb 1940.

Gaston Paris: La vie de saint Alexis, Paris 1917. Librairie ancienne; Honoré Champion, éditeur.

J. M. Meunier: La vie de saint Alexis, poème français du XIe siècle. Paris. Librairie E. Droz MCMXXXIII.

Joseph Bédier et Paul Harard: Histoire de la littérature française illustrée. Librairie Larousse, Paris.

W. Meyer—Lübke: Romanisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1911.

Benedetto Croce: Breviario di estetica, quinta edizione, G. Laterza e figli, Bari 1938.

Frédéric Godefroy: Dictionnaire de l'ancienne langue française, Librairie Hachette, Paris 1875.

E. Littré: Dictionnaire de la langue française, Librairie Hachette, Paris 1875.